

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Jaakola, Anne-Mari; Pölkki, Pirjo; Vornanen, Riitta
TITLE	Lapsen tilanteen arvioinnin osatekijät ja lapsikeskeisyys suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä
YEAR	2023
URN	https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231211153187
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Jaakola, Anne-Mari; Pölkki, Pirjo; Vornanen, Riitta. 2003. Yhteiskuntapolitiikka 88:5-6, 513–524. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231211153187
LICENSE	CC BY-NC-ND

Lapsen tilanteen arvioinnin osatekijät ja lapsikeskeisyys suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä

ANNE-MARI JAAKOLA & PIRJO PÖLKKI & RIITTA VORNANEN

Artikkelissa tarkastellaan, kuinka lapsen tilannetta ja tuen tarvetta arvioidaan sosiaalihuollon ja lastensuojelun prosessissa. Arviointia ja sen käytäntöjä kartoitettiin lapsiperhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijöille tehdyllä kyselyllä. Artikkelin mukaan arviointi on laaja-alaista, ja sosiaalityöntekijät pyrkivät arvioimaan lapsen tilannetta useiden osatekijöiden perusteella.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Suomalaisille lastensuojelun käytännöille on ollut leimallista aikuiskeskeisyys ja näkemys, jonka mukaan lasta autetaan parhaiten auttamalla vanhempia. Asiakastyön lähtökohdissa tämä on tarkoittanut perhekeskeisyyden korostumista (Hurtig 2006; Hämäläinen 2007). Lapsikeskeiset käytännöt ovat kuitenkin yleistyneet lastensuojelussa ja muissa lapsiperhepalveluissa, ja lapsikeskeisyydestä on tullut yksi johtavista periaatteista viranomaistyössä ja ammatillisessa toiminnassa. Käsitteenä lapsikeskeisyys liittyy Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien yleissopimukseen (Sop 59–60/1991) ja lapsikäsitykseen, jota eri tieteenalojen lapsi- ja lapsuustutkijat nostivat esille vuosituhaten vaihteessa (Mayall 2000; James & Prout 2014). Ensisijaisesti lapsikeskeisyydessä on kysymys lapsen oikeuksien ja oikeusturvan toteutumisesta sekä lapsen näkökulman huomioimisesta häneen liittyvien asioiden hoitamisessa (Hakalehto 2016; Alanen & Bardy 1991).

Suomessa lastensuojelua sääntelevät normit perustuvat lapsen oikeuksien sopimukseen. Lastensuojelulaki (Lsl 417/2007) edellyttää lapsen edun ensisijaisuutta ja lapsen oikeusturvan, yksilöllisen huomioimisen, kuulluksi tuleminen sekä osalli-

suuden vahvistamista kaikessa viranomaistyöskentelyssä (Hakalehto 2016; Pajulammi 2014). Merkittävä lastensuojelun työskentelyprosessiin kuuluva lakisääteinen tehtävä on lapsen tilanteen arviointi ja lapsen tarpeisiin sopivasta tuesta päättäminen. Arviointia tehdään lastensuojeluprosessin eri kohdissa niin asiakkuuteen tulovaiheessa kuin asiakkuuden aikana, ja se perustuu sosiaalihuoltolakiin ja lastensuojelulakiin (Lsl 417/2007 26 §; Shl 1301/2014 36 §). Arviointi alkaa sosiaalihuoltolain mukaisena palvelutarpeen arvioinnina, ja sen osana arvioidaan tarvittaessa lastensuojelun tarve. Asiakkuudessa arviointia sisältyy sekä sosiaalihuoltolain mukaiseen perhesosiaalityöhön että lastensuojelulain mukaiseen lastensuojeluun. Arviointi toteutetaan yhteistyössä lapsen, huoltajien, läheis- ja ammattilaisverkostojen kanssa ja tavoitteena on saada tietoa, mistä lapsen tilanteessa on kyse, millaiset lapsen kasvuolot ovat ja millaisia lapsen kasvun ja kehityksen tuen tarpeet ovat.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsella on oikeus saada etunsa arvioiduksi ensisijaisena kaikissa itseään koskevissa asioissa (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991; Pajulammi 2014). Lastensuojelulaissa lapsen edun, tilanteen ja tuen tarpeen arviointi on sosiaalityöntekijän virkavastuuseen kuuluva tehtävä (Lsl 417/2007).

Lainsäädännössä arviointia on kohdennettu lapsen kehitystä suojaavien ja vaarantavien tekijöiden tarkasteluun, mikä on edellyttänyt sosiaalityöntekijöiltä osaamista huomioida lapsi arvioinnissa (HE 252/2006, 144). Vaikka lainsäädäntö velvoittaa arviointiin, se ei määritä, miten arviointi tehdään tai mitä se sisältää. Lain mukaan arviointi tulee kuitenkin tehdä lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen toteutumisen sekä lapsen kohdistuvien uhka- ja riskitekijöiden näkökulmista.

Suomessa arviointi perustuu sosiaalityöntekijän ammattitaitoon tulkita lapsen tilanteessa vaikuttavia tekijöitä, ja tiedämme lopulta hyvin vähän siitä, mitä asioita arvioinnissa otetaan huomioon ja miten lapsikeskeisyys liittyy siihen (Pösö 2010). Toisin kuin useissa muissa maissa, Suomessa ei toistaiseksi ole tutkijoiden ja asiantuntijoiden muodostamaa konsensusta arvioinnin sisällöstä (vrt. esim. Seden ym. 2001). Esimerkiksi Englannissa ja Walesissa lapsen kehitystä, perheen toimintaa ja kasvuympäristöä koskeva tieto sisältyy temaattiseen arviointimalliin, joka ohjaa arvioinnin tekemistä ja lapsen tarpeiden mukaisen päätöksenteon varmistamista. Arvioinnin sisältöjä on suunnattu lapsen kehityksellisten tarpeiden tunnistamiseen ja pyrkimyksenä on ollut vahvistaa arvioinnin lapsikeskeisyyttä. (Léveille & Chamberland 2010; Munro 2011; Horwath 2010; Rose 2010.)

Kansainvälisesti arviointia ja sen tekemisen tapoja on tutkittu enemmän, mutta arvioinnin sisällön ja lapsikeskeisyyden yhteydestä tiedetään lopulta kuitenkin melko vähän myös kansainvälisellä tasolla. Tutkimuksissa arvioinnin lapsikeskeisyyttä on pidetty edellytyksenä lastensuojelun onnistuneisuudelle ja laadulle (Matscheck & Berg Eklundh 2014; Pösö ym. 2014; Munro 2011). Lapsikeskeisyys on liitetty päätöksenteon vaikuttavuuteen sekä lasten edun ja oikeusturvan toteutumiseen lastensuojelussa (Murphy 2021). Lapsen huomioivilla työtavoilla on voitu parantaa esimerkiksi arvioinnin yksityiskohtaisuutta, jolloin lapsen tilanteen tunnistaminen sekä tuen kohdentuminen on ollut onnistuneempaa. (Léveille & Chamberland 2010; Gilbert ym. 2011; Pösö ym. 2014.) Kuitenkin se, missä olosuhteissa arviointia tehdään, voi vaikeuttaa lapsikeskeisyyden toteuttamista. Tutkimuksista tiedetään arviointien suuri määrä, käytettävissä olevan ajan niukkuus sekä työntekijöiden aika- ja työpaine (Berrick ym. 2016; Pösö ym. 2014). Lisäksi työntekijä- ja työyksikkökohtaiset erot arvioinnin tekemisessä sekä

epäjohdonmukaisuus ja vaihtelevuus arviointiin käytettävässä tiedossa voivat vaikeuttaa lapsikeskeisyyden toteutumista (Keddeh 2014).

Artikkelissa tutkitaan valtakunnalliseen sosiaalityöntekijäkyselyyn (N = 373) perustuen arvioinnin sisältöä määrittäviä osatekijöitä. Artikkelin tavoitteena on lisätä tietoa arvioinnin sisällön osatekijöistä, niiden vaihtelusta sekä yhteydestä lapsikeskeiseen lähestymistapaan. Artikkelin tarjoaa tietoa arvioinnin erityispiirteistä Suomessa ja mahdollisuuden myös pohtia arvioinnissa tarvittavaa osaamista lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityössä.

Lapsikeskeinen arviointi

Arviointi on sosiaalityöntekijän tehtävään kuuluvaa ammatillista toimintaa, jonka tarkoituksena on ymmärtää lasta suhteessa ympäristöön, saavuttaa tietoa lapsen elämän kokonaisuudesta ja lapsen turvalliseen kasvuun ja kehitykseen yhteydessä olevista tekijöistä (Jaakola 2020; Gambrell 2013; Holland 2011; Horwath 2010). Tämä arvioinnin lähtökohta on melko universaali länsimaisissa yhteiskunnissa, vaikka arvioinnissa on tarve- ja riskilähtöisiä painotuseroja eri maiden välillä. Suomessa ja Pohjoismaissa arviointia tehdään lapsen hyvinvointia ja tarpeita kartoittavaan kokonaisvaltaiseen tietoon perustuen (Rasmussen ym. 2010; Križ & Skivenes 2012; Blomberg ym. 2012; Khoo ym. 2002). Päätöksenteko ja ratkaisuvaihtoehtojen punninta pohjautuvat arvioinnissa saatavaan tietoon ja sosiaalityöntekijän ammatilliseen harkintaan. Arviointiin perustuen lapselle ja perheelle tarjotaan palveluja tarveperustaisesti ja ensisijaisesti avohuollon tukitoimia korostaen. Tavoitteena on lapsen ja perheen tukeminen niin, että lapsi voi asua omassa kodissaan. Tämä lähtökohta voi ohjata arvioinnin kohdistumista lapsen kasvuolosuhteisiin ja hänelle tärkeisiin ihmissuhteisiin. (Pösö 2010; Lamponen 2022; Jaakola 2020)

Arvioinnissa lapsen tilannetta tarkastellaan siis tiiviissä sidoksessa perheeseen ja vuorovaikutusympäristöön, jossa lapsi elää. Arviointi edellyttää sosiaalityöntekijältä lapsen tarpeiden, vanhemmuuden valmiuksien ja lapsen kohdistuvien suoja- ja riskitekijöiden arviointia. Suojaavia tekijöitä ovat muun muassa lapsen kiintymyssuhteiden turvallisuus, hoivan ja huolenpidon tarpeenmukaisuus, psyykkisen ja fyysisen terveyden vakaus, arkirutiinien pysyvyys sekä lasta tukevat läheis- ja

ystävyyssuhteet ja sosioekonomisen tilanteen tasa-paino. (Austin ym. 2018; Glaser 2001.)

Suojaavien tekijöiden puuttuminen tai niiden vakava laiminlyönti nähdään riskinä lapsen kehitykselle. Riskiä kasvattavat esimerkiksi vanhemmuuden puuttuminen tai sen epäjohtomukaisuus, väkivallan eri muodot, päihteiden käyttö, mielenterveyden häiriöt ja vanhemman traumausta. Köyhyys, toimeentulovaikeudet, vanhemman kouluttamattomuus, vanhemman tai lapsen oppimisvaikeudet, työttömyys ja huono asuminen ovat tekijöitä, jotka voivat muodostua lapsen kasvun ja kasvuympäristön riskitekijöiksi. (Mulder ym. 2018; Clément ym. 2016; Horwath 2010; Bentovim 2006.) Arvioinnissa korostuvat selkeästi myös lapsen persoonaan ja ominaisuuksiin liittyvät tekijät, kuten lapsen sosiaaliset taidot, koulumenestys, temperamentti, omanarvon tunne, itsetunto ja identiteetti (Mainstone 2014; Glaser 2001). Edellä mainittujen tekijöiden vahvuus voi suojata lasta vaikeiden kokemusten huonoilta seurausilta ja edesauttaa lapsen selviytymistä. Lapsi voi kuitenkin myös itse vaarantaa kehitystään esimerkiksi väkivallalla, rikoksilla tai käyttämällä päihteitä.

Sillä, mitä asioita lapsesta ja perheestä huomioidaan, miten lapsen tilannetta selittäviä tekijöitä tulkitaan ja miten tietoa prosessoidaan arvioinnissa, on merkitystä päätöksenteolle ja ratkaisuille, joilla lapsen tilanteeseen pyritään vaikuttamaan. Joissakin maissa lasta kuormittavat ja epäsuotuisat häihta- ja uhkatekijät huomioidaan päätöksenteossa useammin kuin lasta suojaavat tekijät. Tällöin pyritään määrittämään lapseen kohdistuvia tai jopa hänen henkeään uhkaavia kaltoinkohtelun riskitekijöitä ja varmistamaan lapsen turvallisuus (Gambrill & Shlonsky 2001). Lapsen laiminlyönnin ja kaltoinkohtelun tunnistamisen keskeinen kriteeri on kehityksellisiin tarpeisiin vastaimattomuus, ja siksi arvioinnissa korostuu kehitystä koskeva tieto (Horwath 2010; Križ & Skivenes 2012; Rasmusson ym. 2010; Parton 2011). Suomessa vastaavaa painotusta ei ole. Suomessa ei myöskään ole yhteneväisiä arvioinnin tekemistä ja tiedon käsittelyä ohjaavia mallinnuksia tai strukturoituja menetelmiä.

Mallinnusten käyttäminen on yleistä muissa maissa (Skaale Havnen ym. 2021; Cleaver ym. 2005). Tavallisesti arviointimalleihin sisältyy lapsen tarpeiden, hyvinvoinnin, kasvuympäristön ja riskitekijöiden temaattinen kehys, kuten esimerkiksi Ison-Britannian CAF malli (*Child Assessment*

Framework) ja Ruotsin BBiC malli (*Barns Behov i Centrum*). Mallien periaatteena on edistää lapsen oikeutta lapsikeskeiseen työskentelyyn. Vaikka aina ei ole varmuutta siitä, mikä mallinnetun arvioinnin rooli on osana arviointia, niiden tiedetään edistävän lasten yhdenvertaisuutta ja osallisuuden toteutumista arvioinnissa (Matscheck & Berg Eklund 2014; Skaale Havnen ym. 2021).

Mallinnukseen pohjautuvilla työtavoilla on vaikutettu arvioinnin tekemisen tapoihin ja edistetty esimerkiksi lasten kokemusten esille nostamista ja kuulluksi tuleamista (Léveille & Chamberland 2010). Niiden avulla on muutettu vanhempien kanssa työskentelyä lapsikeskeisemmäksi, vaikutettu vanhemman kykyyn vastata lapsen tarpeisiin ja voitu ehkäistä kaltoinkohtelun todennäköisyyden riskiä (Matscheck & Berg Eklundh 2015; Ward 2014; Rasmusson ym. 2010.) Lapsikeskeisillä käytännöillä on myös onnistuttu tavoittamaan lapsen tarpeisiin vastaava tuki niin, että se on vahvistanut lasta tunteiden ja kokemusten tasolla. Siksi lapsikeskeinen arviointi vaatii sosiaalityöntekijältä tilannekohtaista herkistymistä ja kykyä emotionaaliseen ja lapsisensitiiviseen työotteeseen, jossa työntekijällä on kyky ymmärtää lapsen kokemuksia, todellisuutta ja tunteita. Lapsen taustaa, kokemuksia, kehitystä ja historiaa koskevilla tiedoilla on merkitystä lapsen tuen tarpeen analyysissä ja siinä, miten sosiaalityöntekijä tulkitsee siihen kytkeytyviä asioita. (van Bijleveld ym. 2015; Muukkonen & Tulensalo 2004.)

Lapsen kehitys- ja taustatietoa ei aina kuitenkaan huomioida tai ymmärretä riittävästi arvioinnissa (Aldgate ym. 2006; Mainstone 2014). Aiemmissä tutkimuksissa on osoitettu, että sosiaalityöntekijät dokumentoivat tietoa lapsen ikätasoisesta kehityksestä vaihtelevasti ja vain joiltakin kehityksellisiltä osa-alueilta (Horwath 2007; Cleaver 2007). Lapsen taustaa, varhaisvaiheita ja traumakokemuksia kartoitetaan myös varsin vähän. Tiedot esimerkiksi varhaisista kiintymyssuhdetraumoista, menetyksistä, erotilanteista tai vanhempien taustasta ja heidän historiastaan jäävät usein puutteellisiksi tai niihin ei kiinnitetä huomiota (Jaakola 2020; Aldgate 2006). On mahdollista, että lapsen kehitystä ja elämänvaiheita koskevat tiedot puuttuvat arvioinneista tai että ne sivuutetaan tai jätetään huomioimatta lasta koskevassa päätöksenteossa (Haarakangas 2018). Sosiaalityöntekijöiden tulisi kuitenkin tietää tarkemmin lapsen kehitystiedosta sekä siitä, mitä ovat lapsen kehitykseen välittömästi vaikuttavia tekijöitä ja

mitä tiedetään lapsen kehitystekijöiden haittavai-
kutuksista ja pitkänaikavälin vaikutuksista ja mi-
ten ne voivat selittää lapsen nykytilannetta ja eri-
tyisiä tarpeita (Bentovim 2009; Sheehan 2019).

Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät

Artikkelissa tutkitaan lapsen tilanteen arvioinnin sisällön osatekijöitä ja lapsikeskeisyyttä. Tarkastelemme, millaisista osatekijöistä lapsia koskevat arvioinnit koostuvat ja kuinka suuri osuus sosiaalityöntekijöistä tekee arviointia lapsikeskeisesti ja onko lapsikeskeisyydessä eroa perhesosiaalityön tai lastensuojelun tehtäväalan tai työntekijän iän mukaan. Lisäksi tutkimme, onko sosiaalityöntekijän iällä, pääasiallisella tehtäväalalla (lastensuojelu ja/tai sosiaalihuolto) ja lapsikeskeisellä lähestymistavalla yhteyttä arvioinnin sisällön osatekijöihin.

Aineistona on vuonna 2022 toteutettu arviointia ja sen käytäntöjä kartoittava sähköinen kysely, johon vastasi 373 lapsiperhepalveluissa tai lastensuojelussa työskentelevää sosiaalityöntekijää. Kyselyn vastauslinkki lähetettiin noin tuhannelle kunnissa työskentelevälle sosiaalityöntekijälle heidän sähköpostiinsa. Lupa kyselyaineiston keräämiseen saatiin 210 kunnasta eri puolilta Suomea. Tutkimuksessa on tavoiteltu laajaa joukkoa sosiaalityöntekijöitä, jotta on voitu saada käsitystä Suomessa toteutettavasta arvioinnista, sen sisällön osatekijöistä ja lapsikeskeisyydestä. Tutkimusta ei ole kuitenkaan toteutettu suhteuttamalla otosta ja tuloksia sosiaalityöntekijöiden perusjoukkoon, koska perusjoukkoa koskevia tietoja ei ole saatavissa Suomessa. Tutkimusaineiston koko (N = 373) on kuitenkin riittävä tilastolliseen analyysiin, mutta tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia sosiaalityöntekijöitä (Nummenmaa 2009, 153).

Kysely pohjautuu Suomen Akatemian tutkimushankkeeseen, jossa kysely on laadittu ensimmäisen kerran 2010-luvun alussa (Jaakola 2020). Vuonna 2022 kyselylomaketta on jatkokehitetty ja testattu muuttujien toimivuutta sisällyttämällä kyselyyn sekä uusia että vanhoja muuttujia.¹ Muuttujat on muodostettu huomioiden lastensuojelulain sisältö ja tutkimustieto tekijöistä, jotka määrittävät lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia ja joita arvioinnissa tulisi huomioida (ks.

esim. Rose 2010). Kyselyn muuttujien suunnittelussa on sovellettu Ison-Britannian CAF (*Child Assessment Framework*) mallin temaattista kehystä, joka jakaantuu lapsen kehityksellisiin tarpeisiin sekä vanhemmuuden ja kasvuympäristön tekijöihin (ks. esim. Rose 2010). Kyselyssä on kysytty, kuinka usein sosiaalityöntekijä huomioi lapsen kasvuun, kehitykseen, terveyteen, kasvuympäristöön, vuorovaikutukseen ja riski- ja uhkatekijöihin liittyviä asioita arvioinnissa. Lapsikeskeisyyden tutkimiseksi sosiaalityöntekijöiltä on kysytty näkemystä heidän arvioinnin lähestymistavastaan. Lapsikeskeisen lisäksi muut vastausvaihtoehdot ovat olleet perhekeskeinen, vanhempikeskeinen, lakikeskeinen ja palvelukeskeinen.

Aineistoa on analysoitu käyttämällä pääkomponenttianalyysia, ristiintaulukointia ja lineaarista regressioanalyysia. Pääkomponenttianalyysia on käytetty arvioinnin sisällön osatekijöiden tutkimiseen. Koska aiempaa tutkimusta osatekijöistä ja niiden sisällöstä ei ole, on pääkomponenttianalyysia käytetty aihetta kartoittavana, eksploraatiivisena, menetelmänä. Pääkomponenttianalyysin ominaisarvokriteerinä on käytetty arvoa yksi. Komponenttien kärkimuuttujille on suoritettu reliabiliteettianalyysi ja muodostettu summamuuttujat, jotka mittaavat arvioinnissa lapsesta huomioituja osatekijöitä. Osatekijöitä on tarkasteltu ryhmittäisten tunnuslukujen (keskiarvo, keskihajonta ja vaihteluväli) avulla.

Sosiaalityöntekijän tehtäväalan (lastensuojelu ja/tai sosiaalihuolto) ja iän eroja arvioinnin lähestymistapaan on tarkasteltu ristiintaulukoinnilla ja X^2 -testillä. Iän ja tehtäväalan tarkastelu perustuu aiempaan tutkimukseen, jossa iältään vanhemmat lastensuojelun sosiaalityöntekijät olivat arvioinnin lähestymistavaltaan lapsikeskeisiä (Jaakola 2020). Aiempaa perhesosiaalityön ja lastensuojelun välisiä eroja tarkastelevaa tutkimusta ei kuitenkaan ole.

Lopuksi on rakennettu useamman selittävän muuttujan regressiomalli, jolla on pyritty selittämään lapsesta huomioitujen osatekijöiden riippuvuutta taustamuuttujista (ikä, tehtäväala) ja lapsikeskeisestä lähestymistavasta. Selitettäviä vaste-
muuttujia on käsitelty jatkuvina muuttujina ja selitettäviä muuttujia kategorisina dummy-muuttujina. Mallin lineaarisuus ja jäännösten varianssien yhtäsuuruus tarkastettiin hajontakuviolla, jäännösten normaalijakautuneisuus histogrammilla ja selittävien muuttujien yhteys VIF-kertoimella.

1 Kysely on osa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa tutkimushanketta *Lastensuojelu lapsen etuna? Lapsen hyvinvoinnin arviointi lastensuojelun rajapinnalla (2021–2022)*. Tutkimuksella on Tampereen yliopiston eettisen toimikunnan lausunto.

Tulokset

Pääkomponenttianalyyssissä oli mukana 31 muuttujaa kysymysosioista, jossa sosiaalityöntekijää pyydettiin arvioimaan, kuinka usein hän huomioi arvioinnissa kysyttyä asiaa lapsesta (ks. taulukko 1). Kysymysten vastausasteikko vaihteli välillä 1 = en koskaan ja 5 = aina. Muuttujat latautuivat viiteen komponenttiin seuraavasti: lapsen ominaisuuksien, vahvuuksien ja sosiaalisuuden osatekijät (1. komponentti), lapsen taustan ja kehitystiedon osatekijät (2. komponentti), lapsen tarvitsevuuden ja haavoittuvuuden osatekijät (3. komponentti), lapsen sosiaalisen aseman ja läheissuhteiden osatekijät (4. komponentti) sekä lapsen liittyvät uhka- ja riskitekijät (5. komponentti). Ensimmäinen komponentti pystyi selittämään 36,5 prosenttia havaittujen muuttujien vaihtelusta. Muiden komponenttien selitysosuuden jäivät matalammiksi. Kaikki muuttujat selittivät yhdessä 60 prosenttia alkuperäisten muuttujien vaihtelusta.

Kunkin komponentin kärkimuuttujille laskettiin Cronbachin alfat (taulukko 2), jonka jälkeen kärkimuuttujista muodostettiin summamuuttujat. Summamuuttujien arvot yhdenmukaistettiin alkuperäisten yhteenlaskettujen muuttujien kanssa, eli niiden vaihteluväli oli 1–5. Summamuuttujat nimettiin lapsen ominaisuuksien (1.), kehitystiedon (2.), tarvitsevuuden (3.), sosiaalisen aseman ja läheissuhteiden (4.) ja riskitekijöiden (5.) osatekijöiksi. Taulukossa 3 näkyy summamuuttujien tunnuslukuja. Arvioinnissa huomioidaan eniten lapsen tarvitsevuuden osatekijöitä (ka. 4,24), lapsen sosiaalisen aseman ja läheissuhteiden osatekijöitä (ka. 4,16) sekä lapsen ominaisuuksien osatekijöitä (ka. 4,09). Lapsen riski- ja uhkatekijöitä (ka. 3,88) ja lapsen kehitystiedon tekijöitä (ka. 3,34) huomioidaan vähemmän. Erot osatekijöiden huomioimisen välillä tulivat esille myös tarkasteltaessa muuttujien vastausvaihtoehtojen minimi- ja maksimiarvoja (min/max).

Arvioinnin lapsikeskeisyyttä tutkittiin kysymällä sosiaalityöntekijöiden näkemystä heidän arvioinnin lähestymistavastaan. Sosiaalityöntekijöiden enemmistö tekee arviointia lapsikeskeisesti (41 %) ja noin kolmannes perhekeskeisesti (34 %). Arviointia vanhempi- tai palvelukeskeisesti tekevien sosiaalityöntekijöiden osuudet olivat lapsi- ja perhekeskeisiä osuuksia pienemmät (taulukko 3).

Sosiaalityöntekijän pääasiallisen tehtäväalan ja iän eroja arvioinnin lähestymistapoihin tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -testillä. Lastensuojelussa työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä lapsikeskeinen lähestymistapa on yleisempi (51 %) kuin sosiaalihuollossa (25 %). Sosiaalihuollossa perhekeskeisesti arviointia tekevien osuus on puolestaan suurin (47 %). Sosiaalihuollossa on enemmän myös lähestymistavaltaan palvelukeskeisesti (22 %) arviointia tekeviä sosiaalityöntekijöitä. Sosiaalihuollon ja lastensuojelun tehtävissä työskentelevillä erot lähestymistavoissa eivät ole yhtä selkeitä kuin pääasiassa lastensuojelussa tai sosiaalihuollossa työskentelevillä. Sosiaalityöntekijän ikä ei tuonut analyysiin tilastollisesti merkitseviä eroja. Ristiintaulukoinnista on kuitenkin tulkittavissa iältään vanhimpien eli yli 45-vuotiaiden suurin osuus (49 %) lapsikeskeisessä lähestymistavassa.

Lopuksi tarkasteltiin lineaarisella regressioanalyysillä, millainen on lapsesta huomioitujen osatekijöiden riippuvuus sosiaalityöntekijän iästä, tehtäväalasta ja lapsikeskeisestä lähestymistavasta (taulukko 4). Selitettävänä vastemuuttujina olivat arvioinnin viisi osatekijää: lapsen ominaisuudet, kehitystieto, tarvitsevuus, sosiaalinen asema ja läheissuhteet sekä uhka- ja riskitekijät.

Regressionanalyysin tuloksen mukaan sosiaalityöntekijän ikä selittää osatekijöiden huomiointia vain vähän, vaikka joidenkin osatekijöiden (esim. kehitystieto, riski- ja uhkatekijät) kohdalla niiden huomioiminen on yleisempää silloin kun työntekijä on vanhempi. Sosiaalityöntekijän pääasiallisen tehtäväalan yhteys osatekijöihin tulee analyysissä esiin selkeämmin kuin ikä. Lapsen ominaisuuksia ja sosiaalista asemaa ja läheissuhteita huomioidaan yleisemmin sosiaalihuollossa kuin lastensuojelussa. Lapsen kehitystiedon huomiointi on puolestaan yleisempää lastensuojelussa kuin sosiaalihuollossa. Lapsikeskeinen lähestymistapa on analyysissä selkein selittäjä osatekijöiden huomioinnin yleisyydessä. Lapsen kehitystiedon, tarvitsevuuden, sosiaalisen aseman ja läheissuhteiden sekä riski- ja uhkatekijöiden huomiointi on yleisempää lapsikeskeisesti arviointia tekeväillä sosiaalityöntekijöillä. Näiden osatekijöiden riippuvuus selittävistä muuttujista on lineaarista ja tilastollisesti merkitsevä. Muuttujien välinen yhteys ei kuitenkaan ole kovin vahva. Selittävillä muuttujilla pystytään selittämään vain pieni osa osatekijöiden vaihtelusta.

Taulukko 1. Arvioinnissa lapsesta huomioidut tekijät. Pääkomponenttianalyysi, varimax rotaatio

	1	2	3	4	5	h ²
Kuinka usein huomioit arvioinnissa lapsen...						
ystävyyssuhteita	0,815	-0,068	-0,024	0,231	-0,107	0,734
kiinnostuksen kohteita	0,713	0,037	0,104	0,317	0,052	0,623
vahvuuksia	0,707	-0,031	0,242	0,309	0,080	0,662
Itsetuntemusta	0,634	0,315	0,112	0,054	0,179	0,634
sosiaalisuutta	0,518	0,225	0,325	0,317	0,075	0,530
fyysistä kehityshistoriaa	-0,048	0,839	0,049	0,104	0,212	0,765
psykkistä kehityshistoriaa	0,117	0,714	0,229	0,057	0,228	0,632
fyysistä terveyttä	0,172	0,704	0,155	0,181	-0,070	0,586
varhaisvaiheita	-0,134	0,607	0,117	0,340	0,350	0,638
kriisi ja traumataustaa	0,193	0,513	0,292	0,064	0,371	0,528
tiedollista osaamista ja taitoja	0,181	0,501	0,333	0,148	-0,136	0,435
psykkistä terveyttä	0,479	0,468	0,345	0,065	0,022	0,572
sosiaalista kehitystä	0,172	0,467	0,072	0,454	0,283	0,539
ilmaista omia tarpeitaan	0,206	0,200	0,736	0,133	0,139	0,661
tarvitsevuutta	0,024	0,28	0,664	0,286	0,239	0,658
haavoittuvuutta	0,014	0,158	0,636	0,208	0,432	0,660
kykyä ilmaista tunteita	0,269	0,269	0,635	0,16	0,192	0,611
kokemuksia	0,440	0,072	0,587	0,03	0,152	0,568
olosuhteiden vaarallisuutta	0,046	0,090	0,581	0,247	0,142	0,428
vuorovaikutusta vanhemman kanssa	0,204	0,059	0,382	0,665	0,106	0,644
sosiaalista lähipiiriä	0,345	0,004	0,199	0,660	-0,142	0,614
kiintymyssuhteita	0,006	0,271	0,226	0,654	0,307	0,646
asuinolosuhteita	0,340	0,213	0,08	0,577	0,096	0,510
vuorovaikutustaitoja	0,346	0,125	0,340	0,544	0,261	0,615
köyhyyttä	0,156	0,35	0,009	0,518	0,221	0,464
roolia ja asemaa perheessä	0,381	0,116	0,28	0,515	0,168	0,530
kaltointohtelun fyysisiä tunnusmerkkejä	0,024	0,094	0,267	0,175	0,807	0,762
kaltointohtelun psyykkisiä tunnusmerkkejä	0,056	0,138	0,335	0,199	0,800	0,813
pelkoja	0,449	0,309	0,158	0,140	0,485	0,577
väkivaltaisuutta	0,485	0,305	0,123	0,015	0,443	0,540
temperamenttia	0,324	0,310	0,240	0,200	0,351	0,422
Ominaisarvo	11,313	2,778	1,773	1,426	1,225	
Selitysosuus %	36,495	8,960	5,719	4,602	3,951	
Kumulatiivinen selitysosuus %	36,495	45,455	51,174	55,775	59,726	

Taulukko 2. Lapsesta huomioitujen osatekijöiden yleisyyden vaihtelu

	ominaisuudet	kehitystieto	tarvitsevuus	sosiaalinen asema ja läheissuhteet	riskitekijät
α	0,832	0,845	0,84	0,833	0,8
KA (keskiarvo)	4,090	3,338	4,244	4,157	3,877
KH (keskihajonta)	0,653	0,521	0,543	0,551	0,683
Min.	1,4	1,75	2,17	2,43	2
Max.	5	4,38	5	5	5

Taulukko 3. Sosiaalityöntekijän tehtäväalojen ja iän erot arvioinnin lähestymistapaan, % (n)

	Lähestymistapa				Yhteensä
	Perhekeskeinen	Vanhempikeskeinen	Lapsikeskeinen	Palvelukeskeinen	
Tehtäväala					
sosiaalihuoltolain mukaisissa tehtävissä	47 (38)	6 (5)	25 (20)	22 (18)	100 (81)
lastensuojelulain mukaisissa tehtävissä	26 (44)	9 (15)	51 (88)	14 (24)	100 (171)
molemmissa	39 (34)	14 (12)	34 (30)	14 (12)	100 (88)
yhteensä	34 (116)	9 (32)	41 (138)	16 (54)	100 (340)
$X^2=24,2$; $df=6$; $p<,001$; Cramérin $V=,189$					
Ikä					
alle35	33 (26)	11 (9)	33 (26)	24 (19)	100 (80)
35–44	35 (43)	12 (15)	37 (46)	15 (19)	100 (123)
yli 45	34 (44)	5 (7)	49 (64)	12 (16)	100 (131)
yhteensä	34 (113)	9 (31)	41 (136)	16 (54)	100 (334)
$X^2= 11,7$; $df=6$; $p=,070$; Cramérin $V=,132$					

Taulukko 4. Arvioinnin osatekijöiden ja selittävien muuttujien riippuvuus. Lineaarinen regressioanalyysi

	Ominaisuudet		Kehitystieto		Tarvitsevuus		Sos.asema ja läheissuhteet		Uhka- ja riskitekijät	
	Beta	SE	Beta	SE	Beta	SE	Beta	SE	Beta	SE
Ikä (ref. yli 45 vuotta)	0,000		0,000		0,000		0,000		0,000	
alle 35 vuotta	0,033	0,094	-0,022	0,074	0,013	0,077	-0,041	0,078	-0,010	0,097
35–44 vuotta	-0,026	0,083	-0,034	0,067	-0,027	0,068	-0,124 *	0,069	-0,049	0,085
Tehtäväala (ref. sosiaalihuolto)	0,000		0,000		0,000		0,000		0,000	
lastensuojelu	-0,191 **	0,092	0,153 *	0,072	0,075	0,074	-0,129	0,075	0,06	0,093
molemmissa (lsl ja shl)	-0,069	0,103	0,094	0,083	0,05	0,084	0,035	0,086	0,05	0,106
Lähestymistapa (ref. ei-lapsikeskeinen)	0,000		0,000		0,000		0,000		0,000	
lapsikeskeinen	0,086	0,076	0,174 **	0,06	0,206 ***	0,062	0,212 ***	0,063	0,138 *	0,078
vakio	4,182 ***	0,092	3,166 ***	0,074	4,099 ***	0,076	4,170 ***	0,076	3,743 ***	0,095
R ²	0,030		0,057		0,052		0,069		0,027	
N	326		321		337		323		335	

Johtopäätökset ja pohdinta

Artikkelissa on tutkittu lapsen tilanteen arviointia ja sen sisältöä määrittäviä osatekijöitä, niiden vaihtelua ja selittäviä tekijöitä. Arvioidessaan lapsen tilannetta sosiaalityöntekijät tekevät näkyväksi lakisääteisesti ohjattua julkista tehtävää, jonka ensisijainen arviointiperiaate on lapsen edun ensisijaisuus ja sen määrittäminen. Siksi arvioinnissa on kyse valitsemisesta ja valinnoista, jotka pohjautuvat lapsesta arvioinnin aikana saatavaan tietoon ja sosiaalityöntekijöiden harkintaan. Valikointia tapahtuu myös, kun lapsen tilannetta määritetään erityistä tukea ja apua tarvitseväksi. Lapsen ja perheen tilanteen tulkintaa tehdään yhteiskunnallisiin arvolähtökohtiin ja lastensuojelujärjestelmään perustuen, ja kansainvälisesti tiedetään, että lähtökohdissa on eroja maiden välillä (Gilbert ym. 2011; Berrick ym. 2017). Eroja on myös siinä, millaiseen malliin arviointi nojautuu (Skaale Havnen ym. 2021).

Tutkimus osoittaa, että sosiaalityöntekijöiden vastauksissa oli vaihtelua lapsesta huomioitavissa osatekijöissä ja ne painoutuivat eri tavoin. Arvi-

oinnissa huomioidaan ensisijaisesti lapsen tarpeita, sosiaalista ympäristöä ja ihmissuhteita. Kansainväliseen lastensuojelututkimukseen verraten tulos vastaa kuvaa pohjoismaisesta lastensuojelujärjestelmästä ja sen lähtökohdasta arvioida lasta tarveperustaisesti (Berrick ym. 2017). Tuloksista on tulkittavissa myös viitteitä pohjoismaiselle järjestelmälle ominaisesta arvioinnin laaja-alaisuudesta (Blomberg ym. 2010; Pösö 2010). Tutkimuksessa esille saadut viisi osatekijäulottuvuutta (lapsen ominaisuudet, tarvitsevuus, taustahistoria ja kehitystieto, sosiaaliset ja läheissuhteet sekä riskitekijät) huomioidaan lähes aina tai vähintään silloin tällöin. Tulos kertoo arvioinnin laaja-alaisesta tehtävästä. Samalla se kertoo siitä, että Suomessa sosiaalityöntekijöiden pyrkimyksenä on kartoittaa lapsen tilannetta useita eri osatekijöitä huomioimalla.

Suomessa arviointi on ymmärrettävissä suhteessa lapsen taustatekijöihin ja sosiaaliseen kontekstiin, ei yksittäisin tilanteisiin tai riskeihin. Muissa maissa ja erityisesti englantilaisella kielialueella arviointi kohdentuu kapea-alaisemmin lasta uhkaaviin riskitekijöihin ja riskin todennäköisyyden var-

mistamiseen (Gilbert ym. 2011). Suomessa vastaavaa painotusta ei ole ja tämän tutkimuksen perusteella lapsesta arvioidaan ensisijaisesti muita kuin riskitekijöitä. Myös lapsen kehitystietoa arvioidaan harvemmin kuin tutkimuksessa esille saatuja muita osatekijöitä. Kehitystiedon huomiointi on kuitenkin jonkin verran yleisempää lastensuojelun tehtävälalla. On mahdollista, että lastensuojelussa lapsen taustan ja kehitystiedon huomioimiselle on enemmän aikaa ja tarvetta, ja sen merkitys ehkä tunnustetaan vahvemmin osaksi arvioinnin sisältöä.

Tutkimus tuo kuitenkin pohdittavaksi kysymyksen siitä, voisiko lapsen kehitystiedon ja toisaalta myös riskitekijöiden tarkempi huomioiminen lisätä arvioinnin yksityiskohtaisuutta. Toisaalta voidaan kysyä, lisäksi näiden osatekijöiden vahvempi huomioiminen sosiaalityöntekijöiden lapsikeskeisyyttä arvioinnissa. Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että lapsikeskeisillä käytännöillä on saavutettu hyviä tuloksia arvioinnin onnistuneisuudessa ja lapsen suojelutarpeen tunnistamisessa. Erityinen merkitys on ollut lapsisensitiivisellä ja lasten osallisuutta, näkemyksiä ja kokemuksia korostavalla arvioinnilla (Križ & Skivenes 2012). Lapsen pelko- ja traumakokemusten huomioimisella on saatu aikaan myönteisiä hyvinvointivaikutuksia, kun lapsen suojelun tarpeen tunnistaminen on ollut onnistunutta (Bentovim 2009). Lapsen edun mukaista on, että lapsen taustaa, kokemuksia ja riskitekijöitä kartoitetaan, jotta voidaan arvioida, tarvitseeko lapsi lastensuojelun asiakkuutta vai pystytäänkö lasta ja perhettä tukemaan sosiaalihuoltolain mukaisilla tukitoimilla.

Taustahistorian ja kehitystiedon tarkempaa huomioimista arvioinnissa voi perustella myös sillä, että lasten neuropsykiatriset oirekuvat ja toiminnan ohjauksen vaikeudet ovat lisääntyneet lastensuojelutarpeen taustalla (Yliruka ym. 2018). Lasten tilanteet ovat usein moniselitteisiä ja kyse voi olla oppimiseen, terveyteen ja erikoissairaanhoidon tarpeisiin liittyvistä asioista. Lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalityön on tarkoitus toimia palvelujärjestelmän kokonaisuuden osana yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa. Vahvempi monialainen arviointi voisi olla vastaus lasten taustan ja kehitystiedon parempaan huomioimiseen, ja sillä voitaisiin mahdollistaa lasten edun ja palvelutarpeiden parempaa kohdentumista. (Niemen ym. 2020; Hietämäki ym. 2017; Tulensalo ym. 2017).

Useilla osatekijöillä analysoituina tulokset valaisivat arvioinnin lapsikeskeisyyttä varsin myönteisesti. Sosiaalityöntekijöiden enemmistö tekee arviointia lapsikeskeisesti, ja lapsen tilanteen ja tuen tarpeen tekijöitä huomioidaan arvioinnissa kattavasti. Myönteinen tulos kertoo lapsikeskeisen osaamisen ja käytäntöjen omaksumisesta yhdeksi johtavista periaatteista suomalaisessa lastensuojelutyössä, ja se mukailee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tavoitteita (Hakalehto 2016; ks. myös Jaakola 2020). Lapsikeskeisyydessä on kuitenkin sosiaalityöntekijöiden välistä vaihtelua sosiaalihuollon ja lastensuojelun tehtävälöjen välillä. Lapsikeskeisellä lähestymistavalla arviointia tekeviä sosiaalityöntekijöitä on suurempi osuus lastensuojelussa. Sosiaalihuollossa sosiaalityöntekijöistä enemmistö on lähestymistavaltaan perhekeskeisiä.

Sosiaalihuollon ja lastensuojelun rajapinnoista ja tehtävälöjen eroista on tutkimusta vain vähän, ja selkeää vastausta eroja selittäviin tekijöihin on vaikea saada. Lähestymistapojen eroja voi kuitenkin tulkita lastensuojelujärjestelmästä ja sen tehtävästä käsin. Sosiaalityöntekijät tekevät arvioinnissa lastensuojelun ja sosiaalihuollon yhteiskunnallista oikeutusta näkyväksi, ja he hakevat ratkaisuja monenlaisiin lapsuuden ja perhe-elämän vaikeuksiin ja ongelmatilanteisiin (Pösö 2010). Molemmilla tehtävälöillä pyritään ensisijaisesti tukemaan huoltajia kasvatustehtävässä ja painotetaan tukea lapsen etu huomioiden. Tehtävälalat eroavat kuitenkin siinä, että lastensuojelussa on kyse erityispalvelusta ja sosiaalihuollossa yleispalvelusta. Sosiaalihuollossa perhekeskeisyyttä voi selittää se, että apua ja tukea kohdennetaan vanhemmille ja perheelle esimerkiksi ennaltaehkäisevänä perheyönä ja kotiin vietävillä palveluilla. Lastensuojelussa on puolestaan kyse enemmän vaativammasta ja tehostetummasta tuesta, ja se kohdennetaan yksilöidymmin lapselle. Lapsikeskeisyys korostuu ehkä siksi painokkaammin arvioinnin lähestymistapana lastensuojelussa.

Käytännön työssä lapsi- ja perhekeskeisyys eivät välttämättä sulje toisiaan pois tai ole kategorisia joko–tai-vaihtoehtoja. Lastensuojelussa työskennellään myös perheiden ja vanhempien kanssa ja sosiaalihuollon työskentelyssä on tärkeä tunnistaa lasten erityisiä tuen tarpeita. Tässä tutkimuksessa esille saadut erot tehtävälalan, lähestymistavan ja arvioinnin sisällön osatekijöiden välillä ovat pieniä, ja ne kertovat siitä, että arvioinnin sisältöön vaikuttavat myös muut tekijät. Jatkossa olisi tärkeä

paneutua vielä tarkemmin kansainvälisessäkin tutkimuksessa esiin tullessiin työntekijä- ja työyksikkökohtaisiin eroihin arvioinnissa (Keddell 2014). Vuoden 2023 alusta alkaen arviointi ja sen kehittäminen tapahtuu hyvinvointialueilla. Tärkeä tutkimus- ja kehittämistyön tavoite on luoda yhtene-

väisempiä arvioinnin käytäntöjä ja vahvistaa edellytyksiä lapsikeskeiselle ja asiakasturvalliselle lastensuojelulle ja lapsiperheiden sosiaalipalveluille (Jaakola & Pösö 2022; Välimäki ym. 2021).

Saapunut 7.11.2022
Hyväksytty 4.10.2023

KIRJALLISUUS

- Alanen, Leena & Bardy, Marjatta (1991) Lapsuuden aika ja lasten paikka: tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä (1.-2. painos.). Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Aldgate, Jane (ed.) (2006) *The developing world of the child*. London: Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Austin, Anna E. & Lesak, Alexandria M. & Shanahan, Meghan E. (2018) Risk and protective factors for child maltreatment: A review. *Curr Epidemiol Rep*. 2020 October 7; 7 (4): 334–342. doi:10.1007/s40471-020-00252-3
- Bentovim, Arnon (2009) Assessments where there are continuing safeguarding concerns. In Pizzey, S., Cox, A., Bingley Miller, L., Bentovim, A., Daniel, B., & Daniel, B. (2009) *Safeguarding children living with trauma and family violence: evidence-based assessment, analysis and planning interventions*. London – Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Berrick, Jill & Dickens, Jonathan & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2016) Time, institutional support, and quality of decision making in child protection: A cross-country analysis. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance* 40 (5), 451–468. doi:10.1080/23303131.2016.1159637
- Berrick, Jill & Dickens, Jonathan & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2017) A Cross-Country Comparison of Child Welfare Systems and Workers' Responses to Children Appearing to be at Risk or in Need of Help. *Child Abuse Review* 26 (4), 305–319. doi:10.1002/car.2485
- van Bijleveld, Ganna G. & Dedding, Christine W.M. & Bunders-Aelen, Joske F.G. (2015) Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child & family social work*, 20 (2), 129–138. doi:10.1111/cfs.12082
- Cleaver, Hedy (2007) *Child protection, domestic violence and parental substance misuse: family experiences and effective practice*. London – Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Cleaver, Hedy & Walker, Steve & Meadows, Pamela (2005) *Assessing children's needs and circumstances: the impact of the assessment framework*. London – Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Clément, Marie-Eve & Bérubé, Annie & Chamberland, Claire (2016). Prevalence and risk factors of child neglect in the general population. *Public Health* 138, 86–92. <https://doi.org/10.1016/J.PUHE.2016.03.018>
- Gambrill, Eileen D. (2013) *Social work practice: a critical thinker's guide* (3rd ed.). New York: Oxford University Press.
- Gambrill, Eileen & Shlonsky, Aron (2001) The need for comprehensive risk management systems in child welfare. *Children and Youth Services Review* 23 (1), 79–107. doi:10.1016/S0190-7409(00)00124-9
- Gilbert, Neil & Parton, Nigel & Skivenes, Marit (eds.). (2011) *Child protection systems: international trends and orientations*. Oxford: Oxford University Press.
- Glaser, D. (2001) Lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin vaikutukset aivoihin – kirjallisuuskatsaus. Teoksessa Jari Sinkkonen, & Mirjam Kalland (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: WSOY, 67–114.
- Hakalehto, Sivianna (2016) Lapsen oikeuksien sopimuksen lapsikäsituksesta. *Lakimies* 114 (7), 14.
- Hietämäki, Johanna & Kuusinen, Veera & Pursi, Katarina & Rajala, Rika (2017) Lastensuojeluilmoitusprosessi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. <https://www.julkari.fi/handle/10024/135193> [14.10.2022].
- Holland, Sally (2011) *Child & family assessment in social work practice* (2nd ed.). Los Angeles: SAGE.
- Horwath, Jan (2007) *The Missing Assessment Domain: Personal, Professional and Organizational Factors Influencing Professional Judgements when Identifying and Referring Child Neglect*. *British Journal of Social Work* 37 (8), 1285–1303. doi:10.1093/bjsw/bcl029
- Horwath, Jan (2010) *Assessing children in need: Background and context*. In Jan Horwath (ed.) *The*

- child's world. the comprehensive guide to assessing children in need. London – Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Hurtig, Johanna (2006) Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen (toim.) *Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 167–194.
- Hämäläinen, Juha (2007) Lastensuojelun kehityslinjoja. Tutkimus Suomen lastensuojelun aatepohjasta ja oppihistoriasta. Snellman-instituutin A-sarja 22/2007. Helsinki: Gummerus.
- Jaakola, Anne-Mari & Pösö, Tarja (2022) Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelussa: analyysi asiakasturvallisuuden näkökulmasta. *Janus* 30 (4). <https://doi.org/10.30668/janus.114926>
- Jaakola, Anne-Mari (2020) Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Kuopio: University of Eastern Finland.
- James, Allison & Prout, Alan (eds.) (2014) *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood* (Classic edition.). Abingdon, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Keddell, Emily (2014) Current Debates on Variability in Child Welfare Decision-Making: A Selected Literature Review. *Social Sciences* 3 (4), 916–940. doi:10.3390/socsci3040916
- Khoo, Evelyn G. & Hyvönen, Ulf & Nygren, Lennart (2002) Child Welfare or Child Protection: Uncovering Swedish and Canadian Orientations to Social Intervention in Child Maltreatment. *Qualitative Social Work* 1 (4), 451–471. doi:10.1177/14733250260620865
- Križ, Katrin & Skivenes, Marit (2012) Child-centric or family focused? A study of child welfare workers' perceptions of ethnic minority children in England and Norway. *Child & family social work* 17 (4), 448–457. doi:10.1111/j.1365-2206.2011.00802.x
- Lamponen, Tuuli (2022) Kiireellisen sijoituksen päätöksenteko lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnä. Tampere University. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/141402>
- Léveillé, Sophie & Chamberland, Calire (2010) Toward a general model for child welfare and protection services: A meta-evaluation of international experiences regarding the adoption of the Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families (FACNF). *Children and Youth Services Review* 32 (7), 929–944. doi: 10.1016/j.childyouth.2010.03.009
- Mainstone, Fiona (2014) *Mastering whole family assessment in social work: balancing the needs of children, adults and their families*. London – Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Matscheck, David & Berg Eklundh, Lotta (2015) Does BBIC make a difference? Structured assessment of child protection and support. *Nordic Social Work Research* 5 (3), 193–211. doi:10.1080/2156857X.2014.986749
- Mayall, Berry (2002) *Towards a sociology for childhood: thinking from children's lives*. Buckingham; Philadelphia: Open University Press.
- Mulder, Tim M. & Kuiper, Kimberly C. & van der Put, Claudia E. & Stams, Geert-Jan J. M. & Assink, Mark (2018) Risk factors for child neglect: A meta-analytic review. *Child abuse & neglect* 77, 198–210. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.006>
- Munro, Eileen (2010) Learning to Reduce Risk in Child Protection. *British Journal of Social Work* 40 (4), 1135–1151. doi:10.1093/bjsw/bcq024
- Munro, Eileen (2011) *The Munro review of child protection: final report: a child-centred system*. Norwich: TSO.
- Murphy, Ciarán (2021) A More 'Child-Centred' System? Child Protection Social Workers' Willingness to Employ Discretion, *The British Journal of Social Work* 51 (6), 2155–2172, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab118>
- Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna (2004) *Kohhtaavaa lastensuojelua: lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja*. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Nieminen, Irja & Vierula, Tarja & Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2020) *Moniammatillinen palvelutarvearviointi muutoksessa ja muuttuvassa ympäristössä: lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisten näkemyksiä*. *Janus* 28 (3), 237–253. <https://doi.org/10.30668/janus.80147>
- Pajulammi, Henna (2014) *Lapsi, oikeus ja osallisuus*. Helsinki: Talentum.
- Parton, Nigel (2011) Child Protection and Safeguarding in England: Changing and Competing Conceptions of Risk and their Implications for Social Work. *British Journal of Social Work* 41 (5), 854–875. doi:10.1093/bjsw/bcq119
- Pösö, Tarja & Skivenes, Marit & Hestbæk, Anne-Dorthe (2014) Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states – time for a child centric approach? *European Journal of Social Work* 17 (4), 475–490. doi:10.1080/13691457.2013.829802
- Pösö, Tarja (2010) Havainnot suomalaisen lastensuojelun institutionaalista rajasta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 324–336
- Rasmusson, Bodil & Hyvönen, Ulf & Nygren, Lennart & Khoo, Evelyn (2010) Child-centered social work practice — three unique meanings in the context of looking after children and the assessment framework in Australia, Canada and Sweden. *Children and youth services review*, 32 (3), 452–459. doi:10.1016/j.childyouth.2009.10.025
- Rose, Wendy (2010) The assessment framework. In Jan Horwath (ed.) *The child's world. the comprehensive guide to assessing children in need*. London – Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 34–55.
- Seden, Janet, Sinclair, Ruth & Robbins, Diana & Pont, Clare (2001) *Studies Informing the Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families: Implementation Support Pack*. The Stationery Office Books

- Sheehan, Rosemary (2019) Cumulative harm in the child protection system: The Australian context. *Child & Family Social Work*, 24 (4), 421–429. doi:10.1111/cfs.12621
- Skaale Havnen, Karen J. & Fossum, Sturla & Lauritzen, Camilla & Vis, Svein Arild (2021) How does the Kvello assessment framework attend to important dimensions of the children's needs and welfare? A comparison with the BBIC and the ICS frameworks for child welfare investigations. *Nordic Social Work Research*. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1891959>
- Skivenes, Marit & Stenberg, Hanne (2015) Risk assessment and domestic violence – how do child welfare workers in three countries assess and substantiate the risk level of a 5-year-old girl? *Child & Family Social Work*, 20 (4), 424–436. doi:10.1111/cfs.12092
- Tulensalo, Hanna & Kumpulainen, Kirsti & Kekkonen, Marjatta (2017) Monitoimijainen arviointi. Teoksessa Erityis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit: Osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (2017). Työpäpaperi 26/2017. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://www.julkari.fi/handle/10024/134652>
- Välimäki, Sanna & Vornanen, Riitta & Vanjusov, Heidi & Hämäläinen, Juha (2021) Asiakasturvallisuus lastensuojelussa. Teoksessa Taina Kurki & Virpi Jylhä & Taru Kekoni (toim.) Asiakasturvallisuus sosiaalija terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 161–187.
- Yliruka, Laura & Vartio, Riitta & Pasanen, Kaisa & Petrelius, Päivi (2018) Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä: Valtakunnallisen kyselyn tuloksia. Työpäpaperi 16/2018. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://www.julkari.fi/handle/10024/136378>

ENGLISH SUMMARY

Anne-Mari Jaakola & Pirjo Pölkki & Riitta Vornanen: Components of the assessment of the child's situation and child-centredness among Finnish social workers (Lapsen tilanteen arvioinnin osatekijät ja lapsikeskeisyys suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä)

This article examines the content components of Finnish social workers' assessments and their child-centredness. Based on a survey of 373 social workers working in family services and/or child welfare, the study uses mean values, principal component analysis and linear regression analysis.

The analyses revealed five content components in the social workers' assessments: the child's characteristics, needs, developmental history, social relationships, and risks. The focus of their assessments is on the child's

characteristics and social growth environment. Less attention is given to the components of the child's developmental history and risks. Most social workers take a child-centred approach in their assessments. However, social workers in child welfare are more child-centred in their assessments than those working in family services. The results highlight the breadth of the assessment task and the goal of social workers to take account of a wide range of factors in assessing the child's situation. The article adds information about the content components of social workers' assessments, their variation and the connection to the child-centred approach.

Keywords: assessment, service need assessment, child protection, child welfare, social care, child-centredness

KIRJOITTAJAT

Jaakola, Anne-Mari, YTT, erikoistutkija, Turun yliopisto (anne-mari.jaakola[at]utu.fi)

Pölkki, Pirjo, PsT, professori (emerita), Itä-Suomen yliopisto (pirjo.polkki[at]uef.fi)

Vornanen, Riitta, YTT, professori, Itä-Suomen yliopisto (riitta.h.vornanen[at]uef.fi)